

УДК 339.97

НАСЛІДКИ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ПОЛЬЩІ

Колінець Л. Б.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Тернопільського національного економічного університету.

Анотація. *Світова економічна криза, яка розпочалася у 2008 р., проявила себе через погіршення основних економічних показників в більшості країн світу та призвела до глобальної рецесії. Значні проблеми виникли і в Європейському Союзі. Однак, ще донедавна, Польща була єдиною країною у цілому ЄС, якій вдалося уникнути рецесії.*

Метою даної роботи є окреслення наслідків світової фінансової кризи для економіки Польщі та виявлення джерел її подальшого зростання.

Робота починається з розкриття причин кризи в країні та характеристики дій уряду з її мінімізації. Далі, за допомогою економіко-статистичних методів, здійснюється аналіз основних економічних індикаторів Польщі для надання об'єктивної оцінки економічної ситуації і визначення ступеня впливу кризи на економіку. Подано можливі варіанти стимулювання економічного зростання в країні.

Ключові слова: *світова фінансова криза, економічне зростання, Польща, зростання ВВП.*

Постановка проблеми. Світова економічна криза, яка розпочалася у 2008 р., проявила себе через погіршення основних економічних показників в більшості країн світу та призвела до глобальної рецесії. Значні проблеми виникли і в Європейському Союзі. Однак, ще донедавна, Польща була єдиною країною у цілому ЄС, якій вдалося уникнути рецесії після фінансової кризи 2008 р. Коли почалася криза, поляки називали свою країну «зеленим островом» процвітання посеред моря рецесії. Але останнім часом все більше ознак того, що Польща вже не може залишатися осторонь від кризи в Єврозоні, свого найбільшого торгового партнера, який рухається до рецесії. Тому дуже важливим є розробка механізму забезпечення відновлення економіки Польщі та забезпечення її економічного зростання.

Мета статті. У роботі поставлено такі завдання:

- оцінити ефективність дій уряду з мінімізації кризи в Польщі;
- проаналізувати стан економічної ситуації в Польщі під час та після фінансової кризи;
- запропонувати можливі варіанти стимулювання економічного зростання в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тривалий час науковцями різних країн проводяться дослідження причин виникнення та впливу фінансових криз на економіки держав, в тому числі і Польщі. Так, детальний аналіз наслідків фінансової кризи для ринків, що розвиваються здійснив М. Домбровські [1]. Успіх Польщі в період фінансової кризи показано у статті С. Фаріса [2]. Грунтовне дослідження протікання кризи в Польщі та діяльність уряду в цій ситуації здійснено в роботі А. Райхардта [3] та ряду інших вчених. Однак, важливим також є поглиблення досліджень в цій сфері та характеристика сучасного стану економіки Польщі.

Основний зміст та обґрунтування отриманих наукових результатів.

Республіка Польща сьогодні є прикладом країни, де ефективні економічні і суспільно-політичні реформи призвели до потужного економічного зростання та політичної стабільності. Країна впоралася з наступом світової фінансово-економічної кризи, а її авторитет і політична вага у світі невпинно зростає. За останні 20 років вона зуміла здійснити багато перетворень і характеризується як одна з найбільш стабільних та передбачуваних в Європі.

Так, вступ Польщі до ЄС у 2004 році фактично став вирішальним у загальному розвитку країни. За показниками соціологічних досліджень, всупереч економічним проблемам, які відчув ЄС під час світової фінансово-економічної кризи, переважна частина польського населення продовжує вважати цей крок найбільш вагомим чинником у процесі повернення Польщі до Європи [4].

Безпосередньо перед початком світової фінансової кризи Польща пережила достатньо потужне підвищення як ділової так і інвестиційної активності. Цей факт може слугувати поясненням, чому Польща виявилася стійкішою до кризи, ніж інші країни ЄС та зуміла втримати зростання ВВП.

Проте, Польща все ж піддалася негативним наслідкам кризи, тому що: прямі іноземні інвестиції в країну швидко зменшилися; вартість зовнішнього фінансування зросла; зниження схильності до споживання в розвинених країнах мало негативний вплив на експорт польських товарів; знизилася доступність кредитів (через скорочення ліквідності на міжбанківському ринку та фінансовому ринках).

Для протидії світовій фінансовій кризі у Польщі було прийнято 30 листопада 2008 р. «План стабільності і розвитку – зміцнення польської економіки в умовах світової фінансової кризи». План передбачав надання 91,3 млрд. злотих для стимулювання інвестицій у польську економіку, а також для підтримки споживачів [5].

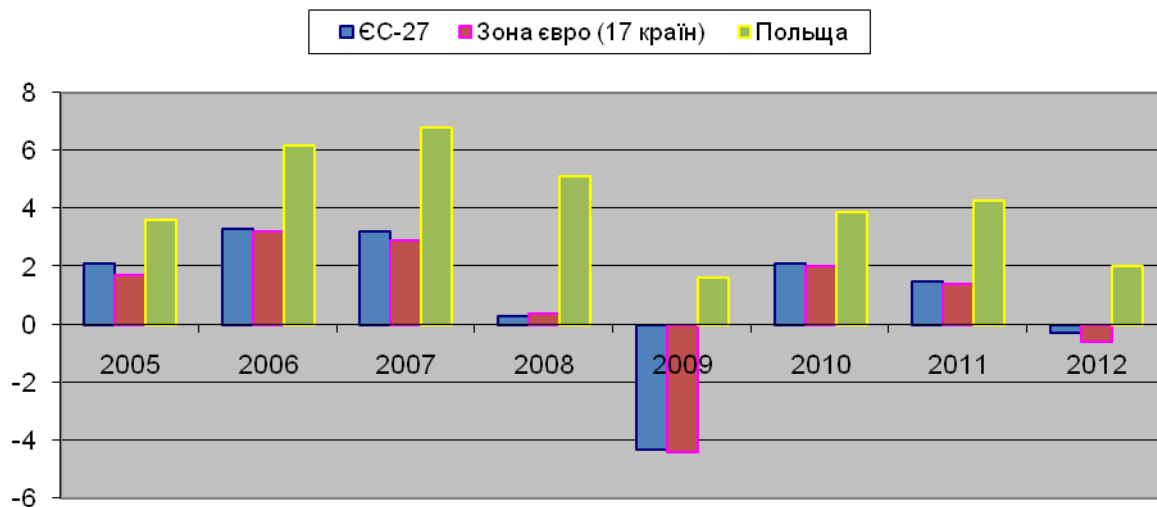
План передбачав:

- підтримку стабільності державних фінансів;
- підтримку стабільності фінансової системи (в гарантії для депозитів, міжбанківські кредити, і створення комітету з фінансової стабільності);
- реалізацію «ТРАСТ пакету» Національним банком Польщі для збільшення ліквідності банківської системи.

Види діяльності, перераховані в плані антикризової включали в себе:

- підвищення доступності кредитів для компаній за рахунок більш високих кредитних лімітів і гарантій;
- підтримку інститутів фінансового ринку;
- зміцнення системи гарантій для малих і середніх підприємств (МСП);
- прискорення інвестицій, що спільно фінансуються з фондів ЄС;
- введення заохочення для новостворених компаній;
- зниження бар'єрів для інвестицій у телекомунікаційну інфраструктуру;
- підтримка інвестицій в поновлювані джерела енергії та ін. споживачів [5].

Очевидно, реалізація плану була успішною. Свідченням позитивної динаміки розвитку польської економіки стало стабільне економічне зростання. Так, темпи зростання ВВП в Польщі були вищими від середнього по ЄС ще в докризовий період. В 2005р. економічне зростання в ЄС становило 2,1%, а в Польщі – 3,6%. У 2006 р. розрив у динаміці ще збільшився – темп економічного зростання в Польщі – 6,2%, в ЄС – 3,3%. В 2009 р., коли було зафіксовано максимальний спад економік, Польщі вдалося зберегти економічне зростання, а згодом ще й збільшити темп (див. рис. 1).

Джерело: побудовано автором на основі даних Eurostat [6].

Рис. 1. Темпи зростання ВВП, % до попереднього періоду.

У період I-III кв. 2013 р., зростання ВВП склало 0,7%. Основним локомотивом зростання був чистий експорт. У 3-му кварталі 2013 р. ВВП зріс на 1,9% [7].

При детальному аналізі обґрунтованих причин економічного зростання протягом останніх років та створення доданої вартості, можна відмітити, що найбільшу частку у створенні доданої вартості країни займали промисловість та будівництво, а вже з 2011 р. – транспортування та зберігання (див. табл.1).

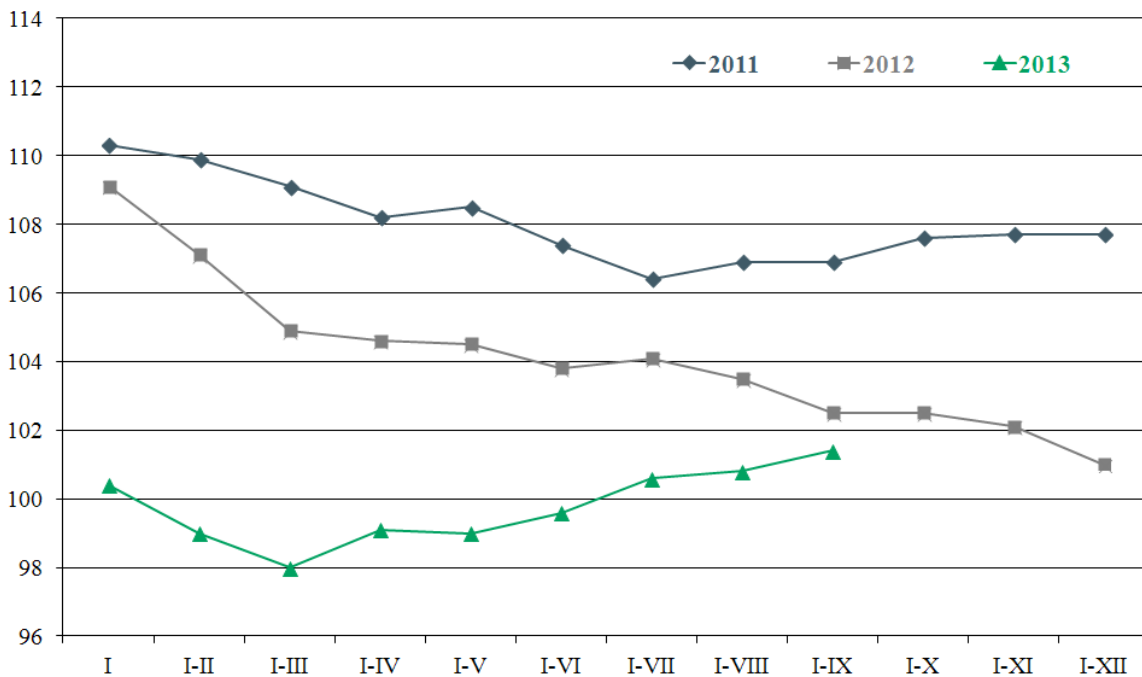
Таблиця 1.
Обсяг темпів зростання ВВП Польщі в 2002-2012 рр.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
попередній рік = 100										
ВВП	103,9	105,3	103,6	106,2	106,8	105,1	101,6	103,9	104,3	102,0
в якому:										
Валова додана вартість	103,6	105,2	103,3	106,0	106,7	105,1	101,8	103,7	104,3	101,9
в якій:										
Промисловість	108,7	110,9	103,5	109,9	110,0	106,0	101,2	107,3	110,0	101,2
Будівництво	97,2	101,1	106,6	112,5	109,4	105,8	111,6	106,4	108,2	99,5
Торгівля, ремонт авто-транспортних засобів	99,4	103,9	104,1	104,7	104,7	106,4	104,3	105,7	98,2	101,5
Транспортування та зберігання	104,5	103,0	108,6	109,9	104,2	98,5	96,3	100,9	112,1	107,9

Джерело: National Accounts Division, CSO.

Одним з факторів скорочення обсягів будівництва в країні стало завершення Євро-2012. Коли в 2008 р. Польща була оголошена країною проведення Євро-2012, не було жодного сучасного стадіону, сучасних доріг, готелів. Однак, за чотири роки вдалося суттєво модернізувати країну і зберегти теми економічного зростання.

У 2012 р. обсяг проданої промислової продукції зріс в Польщі на 0,8%. Незважаючи на відносно високі статистичні показники 2011 р. (7,7% зростання в 2011 р.) і негативні тенденції в світовій економіці, кількість проданої промислової продукції щорічно зростає, хоча й дещо сповільненими темпами на початку 2013 р. (див. рис. 2).

Джерело: авторська розробка [7].

Рис. 2. Зміни в обсягах реалізованої продукції промисловості Польщі в 2011-2013 рр. (відповідний період попереднього року = 100).

Як бачимо, в останні роки, хоч і відбувається зростання реалізації продукції, але її темп суттєво сповільнився.

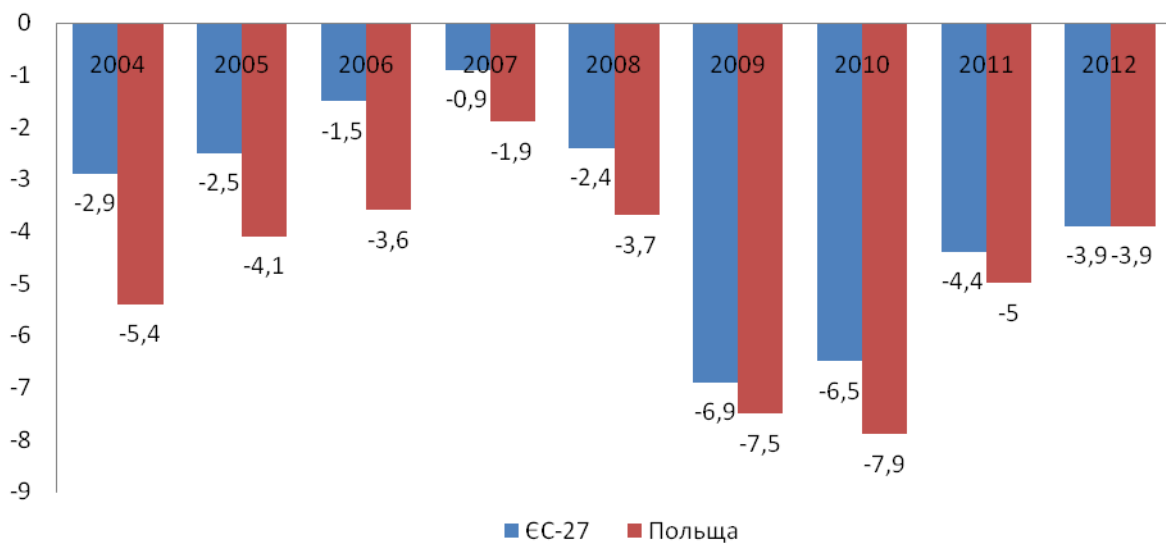
Наступним показником, що заслуговує увагу при аналізі стану економічного розвитку, є темп інфляції. Як для всіх економік, що розвиваються, інфляція продовжує бути проблемою для Польщі. На щастя, індекс споживчих цін в останні кілька років постійно знижується. Так, в передкризові 2006 р. та 2007 р. темп інфляції становив 1,3% та 2,6% відповідно (практично ідентичний до середнього показника по ЄС у ці роки – 2,2% та 2,4%). Вже у 2008 р. відбулося різке зростання індексу споживчих цін як в середньому по ЄС, так і в Польщі – 3,7% та 4,2% відповідно. Якщо ж в подальші роки (2009-2012 рр.) відбулося незначне зниження темпів інфляції в Польщі, то в країнах ЄС та країнах зони євро середньорічний темп інфляції знизився до 1% та 0,3% відповідно у 2009 р., з подальшим незначним зростанням до 3,1% та 2,7% у 2011 р. У 2013 р. ситуація нормалізувалася як у Польщі, так і країнах ЄС – темп інфляції 0,8% та 1,5% (див. рис. 3).

Джерело: авторська розробка на основі [8].

Рис. 3. Рівень інфляції, середньорічний темп зміни, %.

Глобальний економічний спад привів також до зниження загальних державних доходів. Фіскальна ситуація в Польщі продовжує залишатися проблематичною. Враховуючи високу частку основних витрат у бюджеті і збільшення витрат на обслуговування боргу, дефіцит державного сектора є і буде надалі достатньо високим. Незважаючи на високий економічний ріст як до так і під час економічної кризи, як уже згадувалося вище, державні витрати зростали значно швидше, ніж ВВП. У 2004 р., коли відбувся вступ Польщі до Європейського союзу, дефіцит державного бюджету становив 5,4%, що значно перевищувало критерії членства. Протягом наступних років даний показник покращувався – аж до -1,9% в передкризовий 2007 р. Світова фінансова криза виявила деякі структурні недоліки в державних фінансах Польщі. Втрата доходів у поєднанні з жорсткою структурою державних витрат призвела до сильного збільшення дефіциту державного бюджету, який сягнув свого максимуму у 2010 р. - 7,9% від ВВП (див. рис. 4).

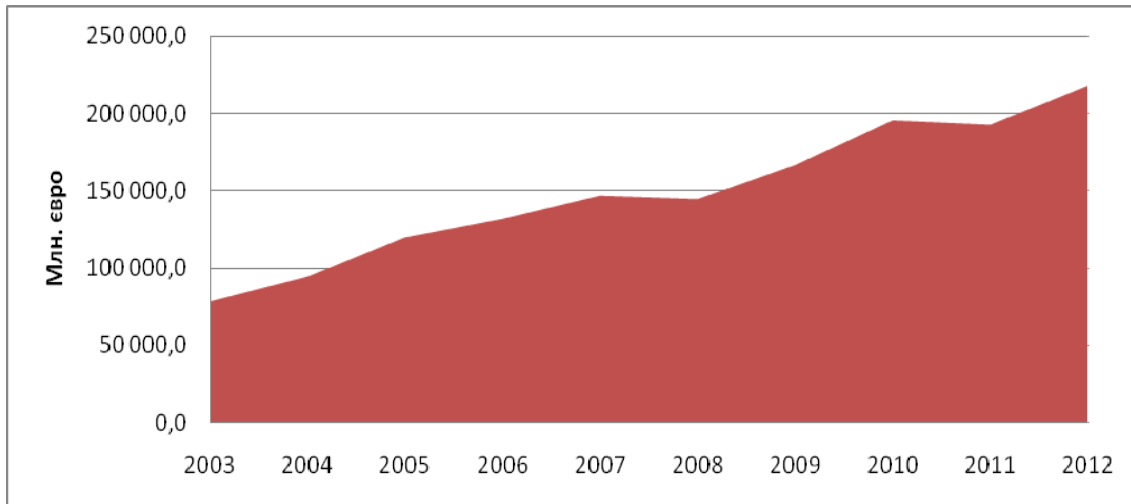

Джерело: авторська розробка на основі даних Eurostat [6].

Рис. 4. Дефіцит державного бюджету, % від ВВП.

У 2012 р. ситуація покращилася: -3,9% – на рівні середнього показника по країнах ЄС.

Стабільно високі показники дефіциту бюджету Польщі викликали необхідність значних зовнішніх та внутрішніх запозичень. Державний борг Польщі з 2003 р. до 2012 р. зріс у майже як в три рази – 78,6 млрд. євро до 217,7 млрд. євро (див. рис. 5).

Джерело: авторська розробка на основі даних Eurostat [6].

Рис. 5. Державний борг Польщі, млн. євро.

Незважаючи на стабільне зростання державного боргу, показник відношення державного боргу до ВВП у 2012 р. склав 55,6%, що нижче граничного рівня. І, навіть у кризові 2008-2009 рр. ситуація залишалася контрольованою.

Ще одним важливим показником, що характеризує стан економіки є рівень безробіття та ринку праці. Деяке поліпшення економічної ситуації, що відбулося у 2011 р., було не повністю відображено в поліпшенні показників польського ринку праці. Після середнього щорічного зростання зайнятості – близько 4% в 2005-2008 рр., з 2009 року, цей показник складає 1% в рік. Що ж до безробіття, то в Польщі воно в основному має довгостроковий характер. Спостерігається його зростання останніми роками – з 9,5% у 2008 р. до 13,4% у 2011 р. і до грудня 2013 р. (див. табл.2).

Таблиця 2.
Рівень безробіття у Польщі, %, [6]

	2008	2009	2010	2011	січень 2012	грудень 2012	січень 2013	грудень 2013
Рівень безробіття	9,5	12,1	12,5	13,4	13,2	13,4	14,2	13,4

Як бачимо, протягом 2013р. рівень безробіття в Польщі навіть скоротився на 0,8%, що є позитивним сигналом розвитку економіки.

Одним з джерел відновлення економіки Польщі після глобальної кризи є проведення заходів з стимулювання експорту. Можна розглядати підтримку експорту на двох рівнях: у вузькому сенсі, шляхом здійснення конкретних заходів, в більш широкому сенсі – сприяння розвитку польської економіки на макрорівні.

У першому випадку, заходи з підтримки експорту варто здійснювати за оперативними програмами на основі ресурсів європейських фондів та за рахунок співфінансування з республіканського бюджету проєктів зі сприяння розвитку торгівлі, компенсації витрат на отримання сертифікатів або підтримку в організації рекламних заходів та публікацій статей та рекламних матеріалів.

Іншою системою стимулювання експорту може бути сприяння просуванню польської економіки на міжнародних ринках. Мета полягає в тому, щоб сприяти поліпшенню іміджу польської економіки серед міжнародних партнерів і покращити доступ до інформації про Польщу та польські товари, а також надати можливість встановлення ділових контактів. Для реалізації цього проєкту пропонується визначення конкретних секторів і груп товарів і послуг, які є найбільш вагомими і економічно вигідними, які і будуть підтримуватися.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, як бачимо, глобальна фінансова криза та боргова криза в Європейському Союзі все ж вплинули на економіку Польщі та її економічне зростання, хоча не в такому обсязі як на її країни-сусіди. Так, Республіці вже важко забезпечувати стабільно високий ріст. До бар'єрів економічного зростання в Польщі можна віднести: поганий діловий клімат і недостатню якість державного управління, популізм, надмірне соціальне навантаження, погано таргетовану соціальну підтримку, недоліки інфраструктури і людського капіталу, недостатній розвиток фінансових ринків та ін.

Ще одним джерелом пришвидшення економічного зростання та збільшення польського експорту може стати так звана «східна» модель, що закликає до тіснішого співробітництва з Україною, Білоруссю та Російською Федерацією, які представляють величезний ринок для польських товарів. Однак, зважаючи на нестабільну політичну та економічну ситуацію в цьому регіоні виникає необхідність розробки суттєво нової моделі співпраці з цими партнерами.

Список використаної літератури

1. Домбровски М. Глобальный финансовый кризис и его последствия для развивающихся рынков / М. Домбровски [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.case-research.eu/sites/default/files/publications/28772141_CrisisEmergingMarkets_0.pdf.
2. Faris S. How Poland Became Europe's Most Dynamic Economy / S. Faris [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessweek.com/articles/2013-11-27/how-poland-became-europes-most-dynamic-economy#p1>.
3. Reichardt A. Poland and the Global Economic Crisis: Observations and Reflections in the Public Sector / A. Reichardt [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cipfa.org/-/media/files/policy%20and%20guidance/the%20journal%20of%20finance%20and%20management%20in%20public%20services/vol%2010%20number%201/adam_reichardt.pdf.
4. На фоне мирового кризиса Польша ускорила экономический рост [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expert.ru/2012/10/30/vunderkind-iz-evropyi>.
5. Analysis of the «Stability and Development Plan – strengthening the Polish economy in the time of the world financial crisis» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu-employment-observatory.net/resources/reports/Poland-StabilityAndDevptPlan.pdf>.
6. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://err.eurostat.ec.europa.eu>.

7. A study of Poland's economic performance in period of I-IX 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mg.gov.pl/files/upload/9142/1q2013_eng.pdf.
8. HICP – inflation rate [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tec00118>.

CONSEQUENCES OF GLOBAL FINANCIAL CRISIS ON POLISH ECONOMY

Kolinets L. B.

PhD, Associate Professor of International Economics Department of Ternopil National Economic University.

Abstract. *The global economic crisis that started in 2008, has led to the reduction of the main economic indicators in most countries and led to a global recession. Significant problems s arised in the European Union. However, until recently, Poland was the only one country in the whole EU, which managed to avoid recession.*

The purpose of this paper is to outline the consequences of the global financial crisis on the economy of Poland and show the sources of future growth.

The paper begins with disclosure causes of the crisis in the country and the characteristics of government action with its minimization. Next, using economic and statistical methods, was analyzed the main economic indicators in Poland for the providing an objective assessment of the economic situation and determining the degree of impact of the crisis on the economy. It's shown possible ways to stimulate economic growth.

Key words: *global financial crisis, economic growth, Poland, GDP growth.*

Referances

1. Dombrovski M. Globalnyi finansovyi krizis i yego posledstviya dlya razvivayuschehsya rynkov / M. Dombrovski [Electronic resource]. – Access mode: http://www.case-research.eu/sites/default/files/publications/28772141_CrisisEmergingMarkets_0.pdf.
2. Faris S. How Poland Became Europe's Most Dynamic Economy / S. Faris [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.businessweek.com/articles/2013-11-27/how-poland-became-europes-most-dynamic-economy#p1>.
3. Reichardt A. Poland and the Global Economic Crisis: Observations and Reflections in the Public Sector / A. Reichardt [Electronic resource]. – Access mode: http://www.cipfa.org/-/media/files/policy%20and%20guidance/the%20journal%20of%20finance%20and%20management%20in%20public%20services/vol%2010%20number%201/adam_reichardt.pdf.
4. Na fone mirovogo krizisa Poland uskorila ekonomicheskiy rost [Electronic resource]. – Access mode: <http://expert.ru/2012/10/30/vunderkind-iz-evropyi>.
5. Analysis of the «Stability and Development Plan – strengthening the Polish economy in the time of the world financial crisis» [Electronic resource]. – Access mode: <http://eu-employment-observatory.net/resources/reports/Poland-StabilityAndDevptPlan.pdf>.
6. The official site of Eurostat [Electronic resource]. – Access mode: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
7. A study of Poland's economic performance in period of I-IX 2013 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.mg.gov.pl/files/upload/9142/1q2013_eng.pdf.
8. HICP – inflation rate [Electronic resource]. – Access mode: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tec00118>.

ПОСЛЕДСТВИЯ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ ПОЛЬШИ

Колинец Л. Б.

Кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики Тернопольского национального экономического университета.

Аннотация. *Мировой экономический кризис, начавшийся в 2008 г., проявил себя через ухудшения основных экономических показателей в большинстве стран мира и привел к*

глобальной рецессии. Значительные проблемы возникли и в Европейском Союзе. Однако, еще до недавнего времени, Польша была единственной страной в ЕС, которой удалось избежать рецессии.

Целью данной работы является определение последствий мирового финансового кризиса для экономики Польши и выявления источников дальнейшего роста.

Работа начинается с раскрытия причин кризиса в стране и характеристики действий правительства по ее минимизации. Далее, с помощью экономико-статистических методов, осуществляется анализ основных экономических индикаторов Польши для предоставления объективной оценки экономической ситуации и определения степени влияния кризиса на экономику. Показано возможные варианты стимулирования экономического роста в стране.

Ключевые слова: *мировой финансовый кризис, экономический рост, Польша, рост ВВП.*